

A határozat nagy súlyt fektet a szlovák iskolák helyzetének felülvizsgálására. Az a véleményünk, hogy magyar részről is indokolt ilyen követelmény, mert az iskolaügyi hatóságok következtlen iskolapolitikája valószínűleg sok kárt okozott nemcsak a magyar, hanem a szlovák iskolaügynek is. Egyetértünk azzal is, hogy rendkívül sérelmes intézkedés volt a Matica slovenská alapszervezeteinek megbénítása. Csak azzal nem érthetünk egyet, hogy az Új Szó március 27-i számában közölt interjú szövegéből néhány mondatot kiragadva és hibásan fordítva, azt a benyomást akarják kelteni, hogy lapunk sovíniszta és irredenta áramlatoknak ad teret. A demokratizálás folyamatában szükség-szerűen orvosolni kell a múlt tévedéseit és hibáit. Amennyiben lapunk teret ad ezek feltárásának, nem öncélúan teszi, hanem az orvoslás érdekében. Ha a tévedéseket és hibákat elhallgatjuk, akkor lemondunk tulajdonképpen az orvoslás lehetőségéről, mert azt a benyomást keltenénk, hogy nincs is mit orvosolni.

Minthogy a közlemény megfogalmazói nem riadtak meg a közönséges szöveghamisítástól sem, kétségbe vonjuk, hogy joguk lenne bármilyen intézkedéseket javasolni, annál is inkább, mert az értekezlet harmincnyolc résztvevője anonimitásban maradt. Kétségbe vonjuk, hogy egy szám és egy alakulóban levő szervezet névtelensége mögé rejtőzve bárkinek és bárkiknek joga lenne egész Dél-Szlovákia nevében nyilatkozni. Nyilván megfeledeztek arról, hogy Dél-Szlovákiában magyar nemzetiségű munkások, mezőgazdasági dolgozók és értelmiségiek is élnek, sőt a lakosság döntő többségét alkotják.

Új Szó, 1968. április 7. 10. p.

16

Pozsony, 1968. április 12. Rudolf Olšínský Magyarok a szlovákok ellen? (Mađari kontra Slováci?) c. írása a *Kultúrny život* című hetilapban, amely a Csemadok Galántai Járási Bizottságának március 28-i állásfoglalását revansistának és a második világháború eredményeit megkérdőjelezőnek minősíti.

MAĐARI KONTRA SLOVÁCI?

Rudolf Olšínský

„A na záver chcem konštatovať, že zo štyridsaťsedem pozvaných prišlo na našu schôdzu 117 ľudí.“ Predseda, ktorý toto povedal, sa nepomýlil. Nebolo tomu naopak. Na zakladajúcu schôdzu Klubu priateľov Matice slovenskej v Galante prišli ľudia (roľníci, remeselníci, robotníci, učitelia a iní) z celého okresu. Pozvaní aj nepozvaní, vítaní však boli všetci. Kde sú príčiny, dôvody tohto záujmu? Udalosti posledných mesiacov prerušili národnostné prímerie na južnom Slovensku (a nie iba tam), akýsi nanútený pakt, ktorý zakazoval či naumožňoval najmä dialóg medzi Slovákmí a Maďarmi. Schádzajú sa schôdze miestnych organizácií Csemadoku, prijímajú uznesenia, schvaľujú rezolúcie, získavajú nových členov, odporúčajú, žiadajú a tvárou v tvár tejto skutočnosti začínajú sa organizovať aj Slováci a pre nastofovanie svojich národných a kultúrnych problémov nepoužívajú už iba tribúny vytvorené, ale usilujú sa vraviť z tribúny, ktorá sa

v dávných časoch osvedčila. Prečo práve Matica (jej kluby priateľov, či po zmene zákona odbory Matice) má v tejto oblasti podľa názoru tamojších ľudí pomáhať obraňovať záujmy Slovákov. Mohli by sme parafrázovať diskusiu na tejto schôdzi, vystúpenia uvážené aj rozhorčené, aby však nevznikol dojem, že už v jednom mraku vidíme dážď, odcitujeme radšej časti z rezolúcie zástupcov Slovákov z piatich južných okresov, ktorí sa zišli koncom minulého mesiaca. Ak diskusia a rezolúcia sa líšia pôvodom a formou, ich obsah je totožný. Ako vidia postavenie Slovákov na južnom Slovensku ich zástupcovia:

„Zatiaľ, čo pre občanov maďarskej národnosti vznikol kultúrny spolok Csemadok, a tým sa im dali možnosti rozvíjať ich národný a kultúrny život, po obmedzení zákonných práv Matice slovenskej ... Slováci na južnom Slovensku nemali možnosť organizovať si svoj národný a kultúrny život ... v oblasti školskej politiky sa vyvinula priam paradoxná situácia, že deti zo slovenských rodín nemali možnosť získať základné vzdelanie v materskej reči.“

Jestvujúcim organizáciám, poväčšine zmiešaným sa nepodarilo riešiť dlho zamlčované problémy Slovákov na južnom Slovensku, nuž nečudo, že sa títo usilujú prebudiť k životu organizáciu, ktorá v minulosti bola vždy a bezvýhradne predovšetkým organizáciou národnou. Vytvorením slovenského spolku si Slováci na tomto území (na území so zmiešaným obyvateľstvom) chcú vytvoriť protiváhu výhradne maďarskému spolku, ktorý podľa názoru už dávno prestal byť iba kultúrnym spolkom a stal sa politickou silou. Vidí sa, že doterajšie mlčanie Slováci prerušili nielen preto, že dnešné časy na to dávajú možnosť, že spolupžitie medzi Slovákami a Maďarmi sa naštrbilo, ale najmä preto, lebo sa obávajú, že doterajší stav sa bude nielen kodifikovať, ale podmienky pre jestvovanie Slovákov na južnom Slovensku sa ešte podstatne zhoršia.

„V tomto období s veľkými obavami sledujeme tendencie, ktoré sa prejavujú u niektorých funkcionárov Csemadoku i v časti maďarskej tlače, Új Szó... ako aj ilegálne organizované štvanie na dedinách proti Slovákom. Nacionalistické, šovinistické, priam iredentistické tendencie, podnecované predsedom Júliusom Lórincom... a jemu podobnými, narúšajú beztak narušené spolupžitie národov a národností na tomto území a oživujú smutne známe myšlienky rozbitia republiky...“ vraví sa v spomínanej rezolúcii. No nielen štvanie, ktorého pôvodcom sú často karieristické a asociálne živly, znepokojujúce Slovákov na tomto území, znepokojujú ich aj určité požiadavky, ktoré s vyslovujú v súvisi s právnym usporiadaním postavenia maďarskej menšiny na Slovensku a v republike.

Bezpochyby už dávno bolo na mieste vyjadriť postavenie Maďarov na Slovensku a v republike zákonom a z neho vyplývajúcimi inštitúciami. Ak sa to doposiaľ nestalo, nebolo to vinou Slovákov ale dôsledkom toho, že samotné postavenie slovenského národa v štáte bolo nenormálne. Nerovnoprávny národ nemôže poskytovať nijaké práva svojim nerovnoprávnym národnostným menšinám. Ba nemôže poskytnúť, ako sa aj stalo, ani nijaké práva údom svojho národa, najmä ak žijú na území so zmiešaným obyvateľstvom. Časté výčitky na adresu Slovákov (vy ste to, vy ste ono) neprichádzajú na správnu adresu. Za národnostnú politiku najmenej zodpovedajú Slováci. Slováci, ktorí na vlastnej koži dosť dlho skusovali čo je to byť národom potlačeným, zneuznávaným si dobre uvedomujú, že demokracia je nevyhnutná. V mene demokracie si však slovenský národ nemôže dovoliť a nesmie dovoliť potláčať či znerovnoprávňovať ani časť príslušníkov vlastného národa, nemôže si dovoliť akceptovať nijaké požiadavky, ktoré by ohrozovali suverenitu národa v hraniciach jeho územia, požiadavky, ktorých uskutočnenie by

bolo prinajmenšom potencionálnym nebezpečenstvom, že k narušeniu suverenity nielen Slovenska, ale Československej republiky by mohlo dôjsť. Ak sa dnes členovia spolku Józsefa Attilu¹⁵³ pýtajú, či maďarskí komunisti prídu pomôcť Maďarom na Slovensku vyriešiť ich národnostnú otázku, možno túto otázku považovať za zlý žart, za dôsledok neznalosti, ale aj za príznak čohosi, čohosi znepokojujúceho. Všetkých, ktorí si kladú takéto a podobné otázky treba upozorniť skôr či neskôr, ale radšej skôr, že sú československými štátnymi občanmi, žijúcimi na území Slovenska, a ako takí nemajú najmenšieho práva ani pokúšať sa spájať sa pri riešení našich vnútorných vecí s cudzími štátnymi príslušníkmi, či dovoľávať sa zásahu cudzieho štátu.

Pozorne sme si prečítali rezolúciu ÚV Csemadoku, rezolúciu, ktorá ako celok i po častiach sa určite stane predmetom skúmania odborníkov, lebo najmä odborníci sa najskôr musia vyjadriť k navrhovaným zmenám ústavy, k vytváraniu orgánov a inštitúcií. Je to rezolúcia v mnohom dobrá, ale mnohé v nej uvedené na jednej strane vyvoláva – zdá sa, že oprávnené – znepokojenie Slovákov, žijúcich v zmiešaných okresoch a na druhej strane nesprávne ambície a ašpirácie časti maďarskej menšiny.

„Navrhujeme územnú reorganizáciu okresov s národnostne zmiešaným obyvateľstvom, okresy novoutvorené za územnej reorganizácie v roku 1960 prekážajú zblížovaniu a priateľskému spolunažívaniu národov a národností. Namiesto prehlbovania jednoty národov a národností slúžia za základ národnostných škriepok“, vraví stanovisko. To je jednoduchý a výborný recept na riešenie vzájomných vzťahov, vravia zas Slováci v tejto oblasti. Vytvoríme maďarské okresy a slovenské okresy, a ak sa nebudeme vidieť, stykať, nebudeme sa škriepiť, ak sa nebudeme škriepiť, budeme sa zblížovať, čím sme si ďalej, tým sme si bližšie. Mimochodom podobný návrh na riešenie tejto otázky, pravdaže nie v takomto rozsiahlom meradle, majú aj niektorí Slováci v severnej časti rimavskosobotského okresu: svoje čisto slovenské obce chcú pripojiť k okresu Brezno, lebo v Rimavskej Sobotě sa nevedia dohovoriť ani v obchodoch, ani úradoch. Čiže urobme to a budú obce strany spokojné! „Túto schôdzu sme zvolávali aj preto,“ povedal jeden z osnovateľov zakladajúcej schôdze v Galante, „lebo tu žijeme, tu robíme, tu máme domy a tu chceme zostať“. V južnej časti Slovenska nie vinou územnej reorganizácie máme zmiešané okresy, ale už oddávna tam jestvujú zmiešané dediny. Čo urobiť v prípade vytvorenia čisto maďarských okresov so Slováckmi, ktorí tam žijú? Vystahovať ich? (Dopočuli sme sa, že už sa ozývajú aj takéto hlasy.) Alebo ich donútiť, ak tam chcú zostať, aby sa naučili v týchto okresoch úradnú reč, maďarčinu, donútiť ich, aby z ich detí, ktoré budú nútené chodiť do maďarských škôl, sa stali Maďari? Ak sa dnes a najmä vďaka monopolnému postaveniu Csemadoku okresy, kde žije časť maďarského obyvateľstva kultúrne, športovo a všelijako inak orientujú skoro výlučne na juh, budú sa neskôr, keď budú čisto maďarské, orientovať viac na sever, na styky so slovenskými okresmi?

V rezolúcii galantského Csemadoku sa žiada, aby sa konečne zabudlo na staré „hriechy“ (úvodzovky použila spomenutá organizácia). Na hriechy s úvodzovkami, či bez úvodzoviek možno zabudnúť. Bude však dobré, ak ani jedni ani druhí nezabudneme na

153 A pozsonyi József Attila Ifjúsági Klubról van szó.

minulosť. Na minulosť, ktorú neformovalo iba príslušné spoločenské zriadenie, ale vzťahy k Slovákom aj všeličo iné. Spomienku na tisícročie boja za existenciu slovenského národa proti maďarskej väčšine nemôže vymazať ani dvadsaťročie existencie priateľského maďarského ľudového štátu. Nemôže túto skúsenosť vymazať najmä preto, že jestvuje skúsenosť ešte čerstvejšia. Skúsenosť spred dvanástich rokov. Od samého začiatku maďarských udalostí sa z maďarskej strany ozývali hlasy a nachádzali podporu medzi niektorými Maďarmi, žijúcimi u nás, ktoré žiadali pripojenie južného Slovenska k Maďarsku. To je fakt, ktorý nám nijaká slušnosť nesmie dovoliť zamlčať ani zabudnúť. Náš štát musí umožniť národnostiam národnostné a kultúrne využitie, urobiť všetko, aby sa cítili jeho plnoprávnymi občanmi, musí však mať záruky, že využitie týchto možností sa neobráti proti tým, ktorí to umožnili. V tejto súvislosti znepokojujú ako celok niektoré požiadavky, ktoré by sme mohli zaradiť do kategórie kultúrnych. „Podiel mládeže na vyučovaní materinského jazyka (maďarskom) na školách druhého stupňa... silno brzdí tak veľmi potrebný proces ekonomického a politického vyrovnávania... Umožniť, aby maďarské školstvo spravovali maďarské ustanovizne... Nariadením zaručiť pomerné prijímanie maďarskej mládeže na vysoké školy... Pre riadenie a správu národnostných škôl ... treba vytvoriť ... potrebné vedecké a výskumné ústavy... Utvoriť vedecké a kultúrne ústavy, pracoviská a ustanovizne, zodpovedajúce potrebám národnostného bytia...“ Skoro so všetkými týmito požiadavkami by sa dalo polemizovať jednotlivo, ale my si všimneme iba globálnu hodnotu: sú to všetko požiadavky, ktoré majú umožniť a urýchliť stav dokonalej izolácie, ale v celom stanovisku, nech ho prečítame odpredu dozadu, či naopak, niet okrem slov ani náznakov nijakého návrhu, ktorý by mal umožniť, aby sa maďarská menšina vedela dorozumieť či už názorovo alebo rečou so slovenským národom, na ktorého území žije a s ktorým má žiť a spolupracovať.

Stanovisko ÚV Csemadoku (mimochodom vo formuláciách veľmi slušné) nejestvuje iba samo osebe. Vpadlo už do určitej, rokmi vytváranej klímy a v tejto klíme si ho vykladajú tak, ako mu rozumia a chcú rozumieť. Ono inšpirovalo aj rezolúciu OV Csemadoku v Galante, ktorá je napísaná tónom búchania na stôl, čo by nebolo natoľko znepokojujúce, ako niektoré požiadavky v nej. Zatiaľ čo Slováci na južnom Slovensku vítajú návrat k zásadám Košického vládneho programu, táto rezolúcia vraví: „Žiadame revíziu Košického vládneho programu, čo sa týka národnostnej rehabilitácie, deportovanie, presídlenie prehodnotiť, dotknutých rehabilitovať, materiálne odškodniť, organizátorov zverejniť a zobrať na zodpovednosť.“ Ak sa takýto hlas ozve v západnom Nemecku, nazveme ho hlasom revanšistickým. Hoci sa tento hlas ozval u nás, v Galante, nemáme práva ani inej možnosti nazvať ho inak. Ba to, že sa ozval u nás, treba zdôrazniť a podčiarknuť, lebo vnútorné nebezpečenstvo revízie výsledkov druhej svetovej vojny je oveľa nebezpečnejšie ako žiadosti o takúto revíziu zvonku. Okrem toho nie je to hlas nezodpovedného jednotlivca, ale predstaviteľov jednej okresnej organizácie, ľudí, ktorí mali roky možnosť monopolne a nekontrolovane pôsobiť na našich maďarských spoluobčanov.

Niektorí maďarskí novinári a publicisti sa cítia dotknutí, že slovenská tlač venuje riešeniu otázok maďarskej menšiny málo pozornosti. Nazdávame sa, že skutočne bolo a je chybou, ak tlač neinformuje slovenskú a českú verejnosť o názoroch, ktoré sa na riešenie národnostnej otázky objavujú na stránkach maďarskej tlače a v maďarských organizáciách. Túto chybu treba napraviť.

Keď Antonín Novotný, známy svojím postojom k otázkam národov a národností, žiadal na pléne ÚV KSČ nielen federáciu, ale dôkladnú federáciu, sprvoti sme si mysleli,

že iba, ako sa to často stáva, obrátil kabát. Nebolo to však obrátenie kabáta. Vidí sa, že lepšie ako ktokoľvek z nás, si uvedomoval, aké dedičstvo v riešení národnostnej otázky nám zanechal a jeho volanie po dôkladnosti nebolo odobrením, skôr vyhrážkou. Pri riešení vzájomných vzťahov medzi Slovákami a Maďarmi sme sa v niektorých prípadoch dostali tam, kde sme nechceli. Nič však nie je stratené a nebude stratené, nesmie sme však dovoliť, aby ktokoľvek z jednej či druhej strany sa na napätosti vzťahu priživoval a budoval si na našich spoločných chrbtoch kariéru.

Kultúry život, 1968. április 12. 1., 7. p.

Összefoglalás: A Csemadok különböző szerveinek állásfoglalásai véget vetettek a kikényszerített dél-szlovákiai nemzetiségi fegyverszünetnek, s arra kényszerítik a szlovákokat, hogy szintén előterjesszék nemzeti és kulturális kívánságaikat. A dél-szlovákiai szlovákok állásfoglalása a Matica slovenská újjáélesztésével csupán a Csemadok ellensúlyát akarja létrehozni, amely már rég nem csupán kulturális egyesület, hanem politikai erő is. Kétségtelen, hogy a szlovákiai magyarok helyzetét már régen törvényben kellett volna rendezni, ennek elmaradásáért azonban nem a szlovákok a felelősek, hiszen ők sem voltak egyenjogú helyzetben. A Csemadok KB március 12-i állásfoglalásának a járások etnikai alapú átszervezésére vonatkozó javaslata a dél-szlovákiai szlovákok ki telepítésének vagy a maradók elmagyarosításának veszélyét hordozza magában. A magyar intézményrendszer megteremtésére vonatkozó kulturális jellegű igények szintén az elszigetelődést szolgálják. A Csemadok állásfoglalásában ugyanakkor nyoma sincs olyan javaslatnak, amely azt segítené elő, hogy a magyar lakosság meg tudja magát értetni a szlovák nemzettel, amelynek a területén él. A Csemadok Galántai Járási Bizottságának a kassai kormányprogram nemzetiségeket érintő revíziójára vonatkozó javaslat a revansista, amely megkérdőjelezi a második világháború eredményeit is.

17

Pozsony, 1968. április 19. Michal Gáfrik Mi, albérlők saját hazánkban (My, podnájomníci vo vlastnej krajine) c. írása a *Kultúry život* című hetilapban, amely azt sugallja, hogy az elnyomott helyzetben lévő dél-szlovákiai szlovákok csupán albérlőknek érezhetik magukat saját hazájukban.

MY, PODNÁJOMNÍCI VO VLASTNEJ KRAJINE
Michal Gáfrik

Národná otázka u nás ne jeden raz komplikovala iné, tak isto závažné problémy, prekryvala ich a čiastočne aj skresľovala. Príkladom takéhoto prekryvania a komplikovania môžu byť hoci aj posledné mesiace – čo ostatne nie je konštatovanie ani nové ani originálne. Prekryvať a čiastočne aj skresľovať môže však len dovtedy, kým sama nie je dôsledne vyriešená, kým sama neprestane trpieť a dopláčať na hlboké deformácie. Už